

Whitepaper Kliederkerk in het Wild

Doelgroep: kernteamleden lokale kliederkerken, jeugdambtsdragers, predikanten, groene diakenen, werkgroepen Groene Kerken, overige geïnteresseerden in duurzaamheid en geloof.

Doel: introduceren nieuwe beweging, informeren en enthousiasmeren

*Hoe talrijk zijn uw werken, HEER.
Alles hebt U met wijsheid gemaakt,
vol van schepselen is de aarde.*
Psalm 104:24

'God heeft het evangelie niet alleen in de Bijbel geschreven, maar ook op de bomen, en in de bloemen, de wolken en de sterren.'
Maarten Luther, 1483-1546

Ken je dat? De zon die door de nevel strijkt op een vroege lentemorgen. De geur van de regen na een warme dag. Het gevoel van de wind om je oren en het zoute water van de zee op je lippen. De schepping is prachtig. Maar ze is ook kwetsbaar. Over deze kwetsbaarheid horen we vandaag de dag veel. De opwarming van de aarde, het uitsterven van diersoorten, overstromingen, droogte. We merken dat de relatie tussen mensen en medeschepselen is verstoord.

Die relatie kunnen we niet een-twee-drie herstellen. Waar we mee kunnen beginnen, is onze relatie met de schepping om ons heen opnieuw gaan ontdekken. Hoe heeft God het bedoeld? Daarvoor is het nodig om ons opnieuw te verwonderen over de schepping die ten diepste 'zeer goed' is. En weer leren een gevoel van verbondenheid met alles wat leeft te ervaren.

Beweging: naar buiten

Met kliederkerk bouwen we daarom samen aan een 'wilde beweging', een beweging die naar buiten gaat! Ook - misschien wel juist - daar kunnen we God ontmoeten, de betekenis van bijbelverhalen ontdekken en samen vieren en eten. We noemen dit 'Kliederkerk *in het*

Wild'. Hiermee helpen we mensen van jong tot oud om samen op een leerzame en verfrissende manier meer te ontdekken over schepping en geloof.

Belangrijke principes van Kliederkerk in het Wild zijn *verwonderen, ervaren en verbinden*. Vanuit verwondering over Gods schepping willen we kliederkerken uitdagen om de natuur in te gaan, om te leren door te ervaren en zo de verbondenheid met de rest van de schepping te (her)ontdekken. Kliederkerk in het Wild is daarmee een speelse en constructieve manier om duurzaamheid en schepping een plek te geven in kerk en geloofsleven.

Inspiratie

Kliederkerk in het Wild laat zich inspireren door verschillende initiatieven en concepten.

*** Messy Church Goes Wild**

Allereerst baseren we ons op de beweging *Messy Church Goes Wild*, een beweging binnen het Engelse Messy Church die tot doel heeft *messy churches* aan te moedigen om God buiten te ontmoeten, de natuurlijke wereld lief te hebben, daar een gevoel van ontzag en verwondering te ervaren en meer eco-bewust te zijn in alles wat ze doen, zowel binnen als buiten, voor het welzijn van de planeet: messychurch.org.uk/goeswild.

Messy Church Goes Wild biedt materialen voor kerken om hun *messy church* buiten vorm te geven. Geïnspireerd door de Bijbel worden in dit materiaal uiteenlopende onderwerpen behandeld, van de zorg voor dieren en vogels tot milieuvriendelijk huishouden, wetenschap-gerelateerde proefjes, en vieringen en eten in de natuur.

*** Wilde Pedagogiek**

Daarnaast is het concept van wilde pedagogiek (*wild pedagogies*) een belangrijk uitgangspunt.¹ Wilde pedagogiek is een relatief nieuwe onderwijsbeweging die zich richt op het opnieuw doordenken, herontdekken en vormgeven van de relatie tussen mens en natuur. Het kan omschreven worden als een vorm van 'natuur-inclusief onderwijs'. Kort samengevat zegt wilde pedagogiek: er klopt iets niet in onze relatie met de natuur. En als we die relatie opnieuw willen ontdekken en vormgeven, dan moeten we er niet alleen over praten, maar dan moeten we naar buiten, de natuur in!

Dat is nog niet zo vanzelfsprekend. Veel mensen ervaren tegenwoordig afstand tot de natuur. En dat komt volgens de wilde pedagogiek voor een deel door hoe we ons onderwijs vormgeven. Op school zitten we aan een tafeltje, in een gebouw, en leren we vooral door te luisteren, te lezen en te schrijven. Door kinderen van jongs af aan die manier van leren en leven aan te leren, verliezen we als samenleving langzaam het gevoel voor onze natuurlijke omgeving. Daardoor krijgen we steeds meer het idee dat de natuur een object is, een gebruiksvoorwerp. Iets wat los van onszelf staat. Met die houding putten we de aarde uit. Want de natuur is geen object maar een heel ingewikkeld web van allerlei levensvormen. Wij zijn onderdeel van dat web, zonder al die levensvormen kunnen wij helemaal niet leven!

¹ Zie wildpedagogies.com.

Zie ook Jickling, Bob, Sean Blenkinsop, Nora Timmerman, Michael De Danann Sitka-Sage (ed.), *Wild Pedagogies. Touchstones for Re-Negotiating Education and the Environment in the Anthropocene* (Cham: Palgrave MacMillan, 2018). Morse, Marcus, Bob Jickling, and John Quay, 'Rethinking relationships through education: wild pedagogies in practice,' *Journal of Outdoor and Environmental Education* 21 (2018), 241-254.

Wilde pedagogiek zegt daarom: onderwijs moet anders. We moeten de natuur weer meer deel van het onderwijs laten zijn. En dat doen we door kinderen meer in contact te laten komen met de natuur, en de natuur te zien als een leermeester. Door in de natuur te zijn, leer je van de natuur.

* **'Wilde' theologie**

Ook in de theologie wordt gereflecteerd op de huidige ecologische crisis en op de plaats van ons als mensen in het geheel van de schepping. Er zijn mooie overeenkomsten te vinden tussen de inzichten vanuit deze ecotheologie of groene theologie en de belangrijkste principes² van de wilde pedagogiek. We noemen er een paar:

* *Leren van Gods schepping.* We hebben als mensen de taak om zorg te dragen voor de schepping. Maar we zien vaak over het hoofd dat andere schepselen ook voor ons zorgen. De Bijbel laat ons zien dat we bijvoorbeeld van medeschepselen kunnen (en zouden moeten) leren over wie God is en hoe we Hem kunnen loven (zie bijvoorbeeld Job 12:7-10, waar we worden aangemoedigd om ons te laten onderwijzen door onze medeschepselen). De schepping kan ons ook dichterbij God brengen. Jezus ging niet voor niets veertig dagen de woestijn in nadat Hij was gedoopt, om te leven te midden van de wilde dieren. En Hij moedigt ons niet voor niets aan om naar de vogels en de bloemen te kijken. Wist je dat de natuur al sinds de eerste eeuwen na Christus wordt gezien als de belangrijkste bron naast de Bijbel om God te leren kennen? Ook in de Nederlandse Geloofsbelijdenis komt deze gedachte terug (artikel 2).

* *Oefenen in vertragen.* Als we leren van andere schepselen vraagt dat soms een andere manier van waarnemen. Het leven gaat tegenwoordig snel en we kunnen veel in ons hoofd zitten. Ook in het geloof en in de kerk zijn we geneigd vooral veel na te denken. Dat is ook belangrijk. Maar in de Bijbel lezen we dat we naast ons verstand ook met ons hele hart, ziel en kracht God mogen liefhebben. Dat is zelfs het eerste gebod! Heel ons lichaam doet mee als we geloven. Ons gehoor, ons zicht, maar ook ons gevoel, onze geur en onze smaak. Zoals in Psalm 34 staat: 'Proef en zie dat de Heer goed is.' Daarin gaan andere schepselen ons voor. In contact met hen komen we andere levensritmes tegen en leren we de wereld te zien door hun ogen, neus, oren, voelsprietten ...

* *Accepteren dat je niet alles weet.* Als mensen weten we veel, en kennis is iets moois en belangrijks. Tegelijk hebben we een besef van heiligheid en grootsheid, dat er dingen zijn die je niet helemaal snapt, waar je niet in door kunt dringen. Sommige dingen zijn te wonderlijk om te begrijpen, ze zijn een 'mysterie'. Vooral in oosters-orthodoxe kerken is dit een belangrijk gegeven. Het wekt verwondering op.

* *Loslaten van een te groot gevoel van controle.* We zijn schepselen, kwetsbaar en klein. Zeker, we kunnen veel voor elkaar krijgen. We hebben een heleboel invloed. Maar het kan ons ook naar het hoofd stijgen. De werkelijkheid blijkt erg complex en niet maakbaar. Dan merken we dat het ons uit de hand loopt en dat we bepaalde dingen uit handen moeten geven: 'Een mens stippelt zijn weg uit, de HEER bepaalt de richting die hij gaat', (Spreuken 16).

² Wilde pedagogiek formuleert zes 'touchstones' als vertrekpunt voor hun onderwijspraktijk: 1) Nature als Co-Teacher, 2) Complexity, the Unknown, and Spontaneity 3) Locating the Wild, 4) Time and Practice, 5) Socio-Cultural Change, 6) Building Alliances and The Human Community.

* *Verbondenheid met de rest van de schepping.* We staan niet los van andere schepselen, mens en niet-mens. Ons leven hangt nauw samen met dat van hen. Voor de zuurstof die wij inademen zijn we afhankelijk van bomen. En bomen nemen de lucht die wij uitademen weer op. Als wij een rivier vervuilen, lijden de vissen daaronder, en de mensen uiteindelijk zelf ook. Voor de producten die wij hier consumeren, is ergens anders op de wereld de prijs betaald. Het gedrag van mensen heeft invloed op de schepping, dat lezen we ook terug in de Bijbel (zie bijvoorbeeld Hosea 4:1-3, Jesaja 32). Daarin hebben we verantwoordelijkheid te nemen. We mogen leren om ruimte te maken voor de ander, zowel mensen als andere schepselen, in ons eigen leven.

Kliederkerk in het Wild: verwonderen, ervaren, verbinden

Geïnspireerd door bovenstaande bronnen willen we een ‘wilde beweging’ op gang brengen binnen (klieder)kerken. Een beweging die

(klieder)kerken aanmoedigt om God buiten te ontmoeten, de natuurlijke wereld lief te hebben, daar een gevoel van ontzag en verwondering te ervaren en zo meer eco-bewust te zijn in alles wat we doen, zowel binnen als buiten, individueel en als (klieder)kerkgemeenschap, voor het welzijn van de planeet.

(geïnspireerd door messychurch.org.uk/goeswild)

Daarbij staan drie principes centraal: verwonderen, ervaren en verbinden.

1. Verwonderen

De Bijbel vertelt dat God de wereld heeft geschapen en dat we daar als mensen onderdeel van zijn. We staan niet los van de schepping, maar zijn *zelf* schepsel en delen de aarde samen met alle andere schepselen.³ Toch lijken we tegenwoordig, met name in het Westen, ver af te staan van onze medeschepselen. Met onze goed geïsoleerde huizen, stenen straten en overdekte vervoermiddelen komen we nog maar weinig met de natuur in aanraking. We lijken het gevoel van verbondenheid met de rest van de schepping te zijn verloren. Onze houding is er een van overheersen geworden en de natuur is verworden tot grondstof en product.

Daarom is ons vertrekpunt *verwondering*. Als we beginnen met ons te verwonderen, gaan we (her)ontdekken dat de natuur niet een object is of een soort decor voor onze menselijke activiteit, maar een groot en ingewikkeld web van leven waar wij als mens onderdeel van zijn. Samen kunnen we dan gaan ervaren hoe we met alle schepselen zo kunnen leven zoals God het bedoeld heeft, namelijk: goed!

Door met je kliederkerkactiviteiten ruimte te maken om te vertragen en te observeren, maak je ook ruimte voor verwondering. Als je een blad van een boom van dichtbij bekijkt, wat zie je dan allemaal? Als je vuur maakt, wat gebeurt er dan eigenlijk?

2. Ervaren

³ Psalm 104 is een mooi voorbeeld van de manier waarop de mens onderdeel is van de hele schepping.

Als we de natuur zien als een groot web van leven, dan is het belangrijk dat we de natuur niet van een afstandje als een object bestuderen maar ervaren. Als we dat willen en daarvan willen leren, dan moeten we de natuur van dichtbij bekijken. Maar ook luisteren, voelen, ruiken en misschien zelfs proeven! Door al je zintuigen te gebruiken ontdek je van alles. Hoe ziet de wereld eruit door de ogen van een roofvogel? Of de neus van een mol? Of de oren van een hert?

Met Kliederkerk in het Wild willen we daarom naar buiten, de natuur in. Maar misschien denk jij nu wel: in mijn wijk is helemaal geen natuur! Wat bedoelen we eigenlijk met natuur? Dat is best een lastige vraag. Bij natuur denken we al snel aan bossen en rivieren, bergen en de zee. Ongerepte natuur waar geen mens aan te pas is gekomen. Maar natuur kun je ook veel breder zien: het gras dat tussen de stoeptegels groeit, de duif op het dak, de plant in je huiskamer, hoe je eigen lichaam werkt. Natuur is eigenlijk overal te vinden, maar op sommige plekken krijgt het meer ruimte dan op andere plekken. Je zou kunnen zeggen: natuur, dat zijn alle plekken waar ruimte is voor dieren, planten en andere schepselen om te groeien en te bloeien, en waar ze als het ware hun eigenheid tot uiting kunnen brengen. En door je zintuigen daarvoor open te stellen, ga je die eigenheid van al die verschillende dieren, planten en andere levensvormen steeds meer ontdekken en verstaan.

Dat is trouwens niet zonder risico's, de natuur is niet altijd rustig en mooi. De wind kan razen en bomen omver blazen. De rivier kan overstromen en van alles met zich meesleuren. En van een heel nest eendenkuikentjes blijven er vaak maar een paar in leven. Die ongrijpbare kant van de natuur komt ook in de Bijbel naar voren, lees maar eens over Job of over de storm op het meer. We komen ook aantasting van de natuur tegen: vervuiling, uitdroging, extreem weer. De natuur is dus niet altijd mooi en veilig, maar ook daar kunnen we van leren. Bijvoorbeeld over onze kwetsbaarheid en afhankelijkheid van God.

Door te *ervaren* leer je niet alleen *over* de natuur, maar ook *van* de natuur. De natuur wordt een soort leraar. Net zoals Jezus zegt: kijk eens naar de vogels en kijk eens naar de lelies, wat kunnen we veel van hen leren! Zo kunnen we, door de ervaring van de schoonheid en de grootsheid van Gods schepping, meer leren over wie God is en wat een goed leven is.

3. Verbinden

Door je zo, met al je zintuigen, onder te dompelen in de natuur, ontstaat er interactie en een gevoel van verbondenheid. Verbondenheid met de natuur om je heen, met de mensen om je heen, en met God. Samen ontdek je dat de natuur een levend geheel is waar wij als mensen onderdeel van zijn. Hoe leef je daar eigenlijk goed mee samen? Hoe wil God dat we leven? Door meer ruimte te maken voor andere schepselen in je eigen leven, wordt je gevoel van verbondenheid met de rest van de schepping aangewakkerd en versterkt. We ontdekken daarmee de rol die wij als mensen mogen hebben in het geheel van Gods schepping. Bij kliederkerk doen we dat samen met mensen van alle leeftijden. Van elkaar kunnen we veel leren, en samen buiten ontdekken versterkt ook weer de verbondenheid met elkaar.

Kinderen hebben vaak de neiging om zich met al hun zintuigen ergens in te storten. Lekker stampen door de plassen, rollen in het gras, de mooiste schelpen zoeken. Welke

herinneringen heb jij van de natuur uit jouw jeugd? Komt daar voor jou ook een gevoel van verbondenheid bij kijken?

Met Kliederkerk in het Wild:

1. ... leer je meer aandacht te hebben voor de natuur in je directe omgeving en je daarover te **verwonderen**. Je ontdekt je eigen houding tot de schepping om je heen;
2. ... **ervaar** je de waarde van in de natuur zijn en daar God ontmoeten. Je leert dat je ook daar de betekenis van bijbelverhalen kunt ontdekken, samen kunt vieren en eten;
3. ... krijg je samen meer kennis van en gevoel voor natuur en ecologie, en wordt je gevoel van **verbondenheid** met de rest van de schepping, God en elkaar aangewakkerd.

Kernwaarden verrijken

Met Kliederkerk in het Wild krijgen de volgende kernwaarden nog meer invulling:

* **Bijbel centraal:** In de Bijbel staan veel teksten over de natuur. Als je de Bijbel vaker buiten leest, gaat dat je steeds meer opvallen.

* **Creatief:** Hoe goed kun jij een boom naschilderen? Kun jij iets moois maken met bladeren en takken die je vindt? Help jij de (kerk)tuin bij-vriendelijk te maken? Ontdek zo hoe creatief God is.

* **Vol vreugde vieren:** Vieren wordt nu nóg vreugdevoller, want de schepping om je heen doet met je mee! Kijk maar eens om je heen, wat een prachtige kleuren! En hoor je de wind door de bomen? Ruik je de bloemen? Voel je de regen op je huid? Alle schepselen prijzen God op hun eigen manier.

* **Alle leeftijden:** Kliederkerk doe je samen en buiten wordt dat nog leuker. Want hoe leer je beter te verwonderen dan met kleine en grote mensen samen? Kinderen zijn experts in verwonderen. Daar kunnen volwassenen wat van leren. Tegelijk weten ouderen soms meer over planten, namen van vogels, hoe het landschap er vroeger uitzag. Dat versterkt elkaar!

* **Gastvrij:** Buiten zijn geen muren en geen drempels. Je bent zichtbaar en mensen kunnen makkelijker aanhaken.

Doe je mee? Let's get wild!

Ook naar buiten met je (klieder)kerk en samen verwonderen, ervaren en verbinden? Er zijn verschillende opties. Je kunt je hele kliederkerk of kerkdienst naar buiten verplaatsen. Je kunt ook één of twee activiteiten buiten doen. Net wat bij jullie het beste past. Heb jij al een leuke 'wilde' kliederkerk of kerkdienst gedaan? Deel je ervaringen! Dat kan op de facebookpagina van kliederkerk of op de nieuwe webpagina die er binnenkort aankomt. Nog meer inspiratie? Bekijk het materiaal hieronder.

Messy Church Goes Wild

Het Engelse [Messy Church](#) heeft heel wat Engelstalig materiaal online staan, ook veel materiaal om naar buiten te gaan. Met *Messy Church Goes Wild* en *Messy Church Adventures* beleef je samen avonturen in het wild!

Ontdek de Schepping - A Rocha

Bekijk [Ontdek de Schepping](#) van A Rocha. Gebaseerd op het scheppingsverhaal heeft A Rocha materiaal ontwikkeld om met je bijbelklas, zondagsschool of kindernevendienst naar

buiten te gaan. Samen ga je de natuur dicht bij de kerk ontdekken en onderzoeken. Het materiaal bestaat uit zes workshops die zijn gelinkt aan het scheppingsverhaal in Genesis 1.

Struinen door de schepping - Hanna Holwerda

Dit [natuurboek](#) verbindt het genieten van de natuur met het geloof in de Schepper. Naast informatieve weetjes over landschappen, dieren en planten lees je Bijbelteksten en vind je creatieve opdrachten.

Natuurwijs

Kijk voor leerzame activiteiten in de natuur ook eens op natuurwijs.nl/natuuropdrachten.

auteur: Iris Veerbeek

met medewerking van Lydia van Maurik, Gert-Jan Roest, Jojanneke Dekker en Trees van Montfoort